לא בתחלת הלילה. ולא בסוף הלילה נסיס הולכות בשוק ויתן דעתו עליהם: **וכשהוא מספר.** כשהוא משמש מטתו: **מגלה טפח ומכסה טפח.** בפרק מי שמתו (ברכות דף כג:) אמרינן שהתירו [1] (לה לאשה) לגלות טפחיים לקטנים והוא היה מגלה טפח מאותן טפחיים ומכסה טפח כלומר וטפח שני נשאר מכוסה: **למי שכפאו שד.** שהיה ממהר כאדם הנטרד מחמת שד שכופהו. אלמא מספר היה בשעת תשמיש: **הא במילי דתשמיש.** שרי כדי לרצותה: **דמלייני למלאכי השרת.** שהן [2] מלויינים ונכדלין משאר בני אדם כמלאכי השרת כדאמרינן בהגדה [3] מלמד שהיו ישראל מלויינין שם כלומר שהיו עם בפני עצמן ולא נתערבו במצרים: **הפורה הפירפר.** דכתיב כי יקח איש אשה [4] שהיא נקוחה לו לעשות בה כל חפצו. וכתב הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ו מהא"ב (הלכ' ט) ובלבד שלא יוציא שז"ל: **מ"ש מן ביאיה.** דג שנולדו או שולקו כרצונו: **אל ישפה אדם בכוס זה.** שבשעה שמזקק עם אשתו לא יתן עיניו באשה אחרת אפי' היא אשתו: **המורדים והפושעים בי.** אלו בני תשע מדות שלפי שיש לד עבירה בילירתן הוו מורדין ופושעין: **בני אימה.** לשון ירא שמטיל אימה על אשתו להזקק לה שלא ברצונה ומתוך כך אין בניו הגונים לפי שנוהג שלא כשורה כדדרשינן בפרק המולח תפילין [5] ואין ברגליים חוטא (משלי יט): **בני אנוסה.** גריעי טפי מבני אימה דבני אימה לא הוי אנוסה ממש ואנוסה מיירי בשאנסה לגמרי ומתוך ששני אלו קרובין להיות זה כזה חשיב להו כאד דהא רבי לוי אמר תשע מדות ובפרטן אתה מוצא עשר: **בני שנואה.** ששונאה ומתוך כך נותן דעתו על אשה אחרת: **בני נדוי.** שבא עליה כשהוא מנודה: **בני תמורה.** שבא על אחת מנשיו וכשבור שהיא לרתה: **בני מריבה.** אע"פ שאינו שונאה אלא שהיתה מריבה ביניהם לפי שעה: **בני שכרות.** שמתוך שכרותו אינו נותן דעתו על אשתו: **בני גרושה הלב.** שגמר בלבו לגרשה: **בני ערבוביא.** שבאו עליה כמה בני אדם: **בני חלופה.** שמעיזה פניה להיות תובעתו בפה: **כל אדם שאשתו תובעתו.** כלומר שיצאה לפני יעקב ואמרה לו אלי תבא [6] וילא ממנה ישששכר לכתיב ומבני ישששכר יודעי בינה לעתים: **דמרליא ארצויי.** שמפתה אותו בדברי רצוי ופיוס כלומר שלא אמרה ליעקב אלא לסור באהלה אבל לא שתהא תובעתו בפה: **הדרן עלך ואלו מותרין**

ארבעה נדרים התירו חכמים. כולהו מפרשי במתניתין: קונם שאיני פותח לך מן הסלע. כלומר קונם ככר זה עלי אם אני פותח לך מן הסלע:

בניך יפיפין ביותר אמרה להן [8] אינו מספר עמי לא בתחלת הלילה ולא בסוף הלילה אלא בחצות הלילה [2] וכשהוא מספר מגלה טפח ומכסה טפח ודומה עליו כמי שכפאו שד ואמרתי לו מה טעם ואמר לי כדי שלא אתן את עיני באשה אחרת ונמצאו בניו באין לידי ממזרות לא קשיא הא במילי דתשמיש הא במילי אחרנייתא א"ר יוחנן זו דברי יוחנן בן דהבאי אבל אמרו חכמים אין הלכה כיוחנן בן דהבאי אלא [3] כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו עושה משל לבשר הבא מבית הטבח רצה לאכלו במלח אוכלו צלי אוכלו מבושל אוכלו שלוק אוכלו וכן דג הבא מבית הצייד אמר אמימר מאן מלאכי השרת רבנן דאי תימא מלאכי השרת ממש אמאי אמר רבי יוחנן אין הלכה כיוחנן בן דהבאי הא אינהו בקיאי בצורת הולד טפי ואמאי קרו להו מלאכי השרת [6] דמצייני כמלאכי השרת ההיא דאתאי לקמיה דרבי אמרה לו רבי ערכתי לו שלחן והפכו אמר לה בתי תורה התירתך ואני מה אעשה ליך ההיא דאתאי לקמיה דרב אמרה לו רבי ערכתי לו שלחן והפכו אמר מאי שנא מן ביניתא [1] ולא תתורו אחרי לבבכם מכאן אמר רבי [7] אל ישתה אדם בכוס זה ויתן עיניו בכוס אחר אמר רבינא לא נצרכא אלא [8] דאפילו [3] ב' נשיו [2] וברותי מכם המורדים והפושעים בי אמר רבי לוי [9] אלו בני תשע מדות בני אסנ"ת משגע"ח בני אימה בני אנוסה בני שנואה בני נידוי בני תמורה בני מריבה בני שכרות בני גרושת הלב בני ערבוביא בני חצופה איני [3] והאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי [7] יונתן כל אדם שאשתו תובעתו הויין לו בנים שאפילו בדורו של משה רבינו לא היו כמותם שנאמר [3] הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וכתיב [4] ואקח את ראשי שבטיכם ולא כתיב נבונים וכתיב [5] יששכר חמור גרם וכתיב [6] מבני יששכר יודעי בינה לעתים ההיא דמרציא ארצויי:

הדרן עלך ואלו מותרין

ארבעה [9] נדרים התירו חכמים נדרי זרוזין ונדרי הבאי ונדרי שגגות ונדרי אונסין נדרי זרוזין כיצד [8] היה מוכר חפץ ואמר קונם שאיני פוחת לך מן הסלע והלה אומר קונם שאיני מוסיף לך על השקל שניהם

אינו מספר. אינו משמש: **מגלה טפח.** מבגדה: **ומכסה.** אותו טפח מבגד וכן עושה על שיבא עליה: **ודומה למי שכפאו שד.** שבא עלי בכח ודומה כמי ששד כפאו. ואית דאמרי שמתכסה כולו כאדם שמפחד מן השד: **דמלייני.** שעטופים בציצית: **ביאיה.** דג שיכול לאכלו כמו שירצה: **בני אסנ"ת משגע"ח.** סימן הוא: **שנואה.** שלבו על אחרת בשעת תשמיש. ואמרו כשבא עליה לאו ביאה גמורה היא הואיל וכל כך שונאה אלא כזנות בעלמא הוא: **בני נידוי.** שהבעל בנידוי ובא עליה ומתעברת הימנו: **בני תמורה.** שיש לו ב' נשים וכשבור לבא על זו ובא על אחרת. ל"א בני תמורה שהוא שבור לבא על אשה אחרת ומצלאת שהיא אשתו וקרובין לממזרות שהרי נתכוון לגיאוף: **בני מריבה.** שמשמש במריבה: **בני שכרות.** שמשמש בשכרות דביאתו לאו ביאה גמורה אלא כביאת זנות היא שאין מתכוון אלא לבעול בעלמא: **בני ערבוביא.** שבא על אשה אחת בין הנשים ואין ידוע על איזו מהן בא. ל"א שבאו עליה אנשים הרבה ואין ידוע בן מי הוא. ל"א בני ערבוביא ספק בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון: **יששכר חמור גרם.** חמור גרם ליששכר שנולד. אותו חמור שהיה יעקב רוכב שפנה לאהל לאה: **דמרליא ארצוי.** אינה תובעת בפה אלא דמרליא קמיה מראה לו מתוך דבריה כגון לאה דמהיא נפקי בני מעלית:

הדרן עלך ואלו מותרין

ארבעה נדרים התירו חכמים. אלא שוס שאלה: **נדרי זירוזין כו' מן הסלע.** שהוא ארבע דינרין: **והלה.** הקונה אומר שאינו מוסיף לו על שקל שהוא שני דינרין: טעמא דלא פריך בגמרא והא דכריס שבלב כדפריך לקמן אנדרי אונסין משום דבעינן פיו ולבו שוין ונדרי זירוזין שריין מהאי טעמא: נדרי הבאי. גוזמא והבאי לשון אחריס:

מסורת הש"ס

נג א מיי' פכ"ז מהל' איסורי ביאה הלכה י ופ"ח מהל' דעות הלכה ד סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סימן כה סעיף ג וטוש"ע א"ח סי' רמ סעיף ז:

נד ב מיי' שם סמג שם טוש"ע אה"ע שם סעיף ג ושו"ע א"ח שם סעיף ח:

נה ג מיי' פכ"ז מהל' איסורי ביאה הלכה ט סמג שם טור ש"ע אה"ע סי' כה סעיף ג בהגה:

נו ד ה מיי' שם הלכ' יב טוש"ע שם סעיף י וטוש"ע א"ח סימן רמ סעיף ב:

נז ו מיי' שם סמג שם טוש"ע א"ח שם סעיף ג:

א ז מיי' פ"ד מהלכ' נדרים הלכה א ופ"ג מהל' שבועות הלכה א [ופ"ב מהל' מזרחי הל' א] סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלב סעיף א:

ב ח מיי' פ"ד מהלכ' נדרים הלכה ג טוש"ע י"ד שם סעיף ב:

מוסף רש"י

וברותי. לשון בריה (יחזקאל כ לח). **בני אימה.** בני אמה, שפחה (ראמ"ה). **בני מריבה.** שקפץ עם אשתו מעבו ואינו שוגא אותה שנאה גמורה (שם). **נבונים.** מבינים דבר מתוך דבר (ערובין ק:). **וכתיב יששכר כו'.** לאה תבעה את יעקב לדבר מלזה ומאמר אלי תבוא כי שכר שכרתיך וגו' (שם). הדרן עלך ואלו מותרין

פירוש הרא"ש

בניך יפיפין ביותר. נלא מוס: מגלה טפח ומכסה טפח. כדי שתהא ירא ובושה על פניו אי נמי שלא יהנה בקיבוב בשר דוגמת דרך סדין (כירושלמי בפ"ק דיבמות הלכה א): ונמצאו בניו באין לידי ממזרות. שהמתבונן בשאה אחרת בשעת תשמיש קרובין הבניס לבד ממזרות ומתוך שאינו משמש אלא בחימה ולא בקלות ראש אין בלבו מתשבה אחרת: במילי דתשמיש. שרי להרבות תאוותו: דמצייני כמלאכי השרת. בתורה ובמצות ופרושין וקדושים משאר המון העם בקדושת מלאכי השרת: ערכתי לו שלחן והפכו. משמש עמה שלא כדרכה: מן ביניתא. דג שאוכלו בלי שלוק ומבושל כפי רצונו: וברותי מכם הפושעים וגו'. לשון בריה לו לשון וברא אתהם בחרבותם: בני אמה. שפחה משוחררת וגריעה מגיורת לפי שהורגלה להיות שטופה בזמה: בני שנואה. אע"פ שאין בלבו לגרשה: בני נדוי. אם הוא או היא מנודין ואסורים בתשמיש המטה וה"ה נמי אבל אלא מיתה [נ"ל מילתא] דשכיחא נקט: בני תמורה. נחלפו לו נשותיו כשבור לבא על זו והיא אחרת: בני מריבה. שנתקוטטו יחד וכא עליה קודם פיוס כעס האדם שמכה וכועל ואינו ממתין עד שתתפייס: בני שכרות. אם הוא או היא שכורין ואין כוונתם שלימה ובלא דעת נפש לא טוב: בני גרושת הלב. ואף אם אינו שונאה כי מתוך שדעתו לגרשה מהרהר על אחרת: בני ערבוביא. יש לו נשים הרבה ואינו יודע על מי זו מהן בא: בני חצופה. שתובעת בפה: דמרציא ארצויי. משללתו בדברים: הדרן עלך ואלו מותרין

מסורת הש"ס

ה) [עי' פרש"י קדושין עב. ד"ה דומים למלאכי השרת], **ו)** [ל"ל שתיהן יעב"ן], **ז)** עירובין ק:, **ד)** ס"י יוחנן, **ט)** מיר יא: [שבועות כא:], **י)** [אחר עיון בסוגיא דברכות כג: איתא דל"ל לו לאיש], **יא)** [של פסח וספרי תבוא כו ה], **יב)** [דברים כד], **יג)** [עירובין ק:], **יד)** [בראשית ל],

תורה אור השלם

1. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תָתֻרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם:
במדבר טו לט
2. וּבְרוֹתִי מִכֶּם הַמֹּרְדִים וְהַפּוֹשְׁעִים בִּי מֵאֶרֶץ מְגוּרֵיהֶם אוֹצִיא אוֹתָם וְאֶל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבוֹא וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְיָ:
יחזקאל כ לח
3. הָבוּ לָכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וּנְבֹנִים וִידֻעִים לִשְׁבָטֵיכֶם וַאֲשִׂימֵם בְּרָאשֵׁיכֶם: דברים א יג
4. וְאֶקַּח אֶת רָאשֵׁי שִׁבְטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וִידֻעִים וְאֶתֵּן אֹתָם רָאשִׁים עֲלֵיכֶם שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי מֵאוֹת וְשָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֲשָׂרֹת וְשֹׁטְרִים לְשִׁבְטֵיכֶם:
דברים א טו
5. יִשָּׂשכָר חֲמֹר גָּרֶם רֹבֵץ בֵּין הַמִּשְׁפְּתָיִם:
בראשית מט יד
6. וּמִבְּנֵי יִשָּׂשכָר יוֹדְעֵי בִינָה לָעִתִּים לָדַעַת מַה יַּעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל רָאשֵׁיהֶם מָאתַיִם וְכָל אַחֵיהֶם עַל פִּיהֶם:
דברי הימים א יב לג

גליון הש"ס

ר"נ ד"ה דמצייני כו' מצויינים ונבדלים. עי' קדושין עב ע"א ברש"י ד"ה דומים: **בהרא"ש** ד"ה ערכתי לו שולחן ששימש עמה שלא בדרכה. עיין יומות דף לד ע"ב תד"ה ולא כמעשה:

תוספות

ארבעה נדרים. עד הסמא מייני בכינויי האסורין ובכינויי המותרים במתפיס בדבר הגדול ובמתפיס בדבר המותר והשתא מייני בנדרים דלעא"ג דהוליאם מפיו בלשון אחר נדר אפילו הכי מותרין וטעמא הוי משום דבעינן פיו ולבו שוין ואגן סהדי דלא שוו פיו ולבו בהני ד' נדרים והייגו ארבעה נדרים. עד הסמא מייני בכינויי האסורין ובכינויי המותרים במתפיס בדבר הגדול ובמתפיס בדבר המותר והשתא מייני בנדרים דלעא"ג דהוליאם מפיו בלשון אחר נדר אפילו הכי מותרין וטעמא הוי משום דבעינן פיו ולבו שוין ואגן סהדי דלא שוו פיו ולבו בהני ד' נדרים והייגו שריין מהאי טעמא: נדרי הבאי. גוזמא והבאי לשון אחרים: